

Людина завжди намагалася пояснити світ, який її оточував, що в первісні часи призвело до появи міфів, з яких поступово сформувалась міфічна символіка. Остання в свою чергу лягла в основу фольклору. Досліджуючи фольклор, можна зрозуміти характер народу-носія. В ньому досить чітко відбиваються етичні й естетичні погляди народу, а також його сучасні й залишки колишніх вірувань.

З появою міфічного епосу закладаються перші підвалини моральних переконань народу, виражаючи у надприродних істотах, в богах і героях не лише релігійні, але й моральні ідеали добра і зла.

В українському фольклорі яскраво простежується поєднання християнської символіки з язичницькими віруваннями наших предків. Введення християнства на Русі спричинило величезний

переворот в світогляді і побуті східних слов'ян. Нові християнські (православні) уявлення прищеплювалися дуже повільно. На це пішли тисячоліття. Але і після цього засвоїлися вони народом не в чистому вигляді, а переосмислені через призму давніших вірувань. Християнство породжувало свої власні легенди, що поєднувались та змішувались з язичницькими переказами. Це призвело до виникнення того явища, яке давні пастирі називали “двовірством”, з особливим світоглядом, що залишився в народі й дотепер. Можливо тому, що більшість язичницьких богів не мали яскраво вираженого злісного характеру, християнська церква не вела з ними такої жорстокої боротьби, як з язичництвом в Західній Європі. Значна частина язичницьких персонажів та вірувань трансформувалась в складову частину православ'я. “Спочатку засвоєння православ'я йшло шляхом його оязичнення. Потім, коли православ'я стало панівним, розпочався процес православізації

язичницьких образів. За формою і змістом православ'я утверджувало себе на основі національної культури, підвалини якої були закладені ще в язичницькі часи.” [Теклюк А., ст.7]

Український фольклор на язичницькій основі почав розвиватись і досяг розквіту ще задовго до прийняття християнства на Русі. Ще до прийняття християнства східні слов'янські племена витворили свою багату міфологію, що базувалася на народних віруваннях, які носили анімістично-магічний характер. Хоча Нечуй-Левицький вважав, що “ще його міфологія не розвилась гаразд, як дуже раннє християнство в Києві, дуже рання візантійська християнська просвіта захопила і спинила її в самому процесі розвитку, повернула духовне життя українського народу на іншу стежку і занапастила багато цікавого для науки в українській міфології.” [І.Нечуй-Левицький, ст.3]

Християнська церква переосмислила багато народних звичаїв і багатьом з них надала християнського забарвлення. Найяскравіше це можна простежити на прикладі християнських святих. Деякі язичницькі боги частково злилися з цими святими і люди продовжували їм поклонятися під новими іменами. Наприклад функції Перуна (володаря блискавок і грому, покровителя воїнів)

частково переймають на себе святі громовики: Ілля(20.08), Михайло, Кирик(15.08) та ін. Функції Волоса частково перейняв на себе святий Власій. Але найяскравішим прикладом такого поєднання може служити свято Івана Купайла(24.07). Купайло - язичницький бог плодючості, земних плодів, радості, злагоди та любові. Як писав про нього Іван

Нечуй-Левицький: “Ясні літні небесні сили, сонце, блискавка й грім спільними силами ніби купають землю, даруючи їй найбільшу в час празника Купайла родючу силу, може й од того, що на празник Купайла люде купались у воді, віруючи в її чудову силу” [Іван Нечуй-Левицький, ст.33] . З приходом християнства свято Купайла поєдналося зі святом Івана Хрестителя, і стало святом Івана Купайла. Зараз в українців існує культ Святої П'ятниці, пов'язаний зі святою великомученицею Параскевою і Пресвятою Богородицею. Але при уважнішому розгляді у ньому можна знайти залишки давнього культу язичницького божества Мокоші - богині землеробства, покровительки врожаю та достатку.

Більшість українських символів, особливо пов'язаних зі святами, мають під собою і релігійне і народне підґрунтя. Простежити це можна хоча б на прикладі зимових свят: Різдва Христового, Нового Року і Водохрещя. Час святкування цих свят повністю збігається із часом відповідних поганських свят, що передували християнським. Ці три свята тривали протягом 12 днів, що з одного боку символізували творення Всесвіту, а з другого - народження і вдосконалення особистості Ісуса Христа.

Різдво Христове і Різдво Всесвіту - одне свято, про що свідчать його обряди і вірування, які пояснюються як астральним язичництвом наших предків, так і церквою. Наприклад, 12 страв на Святий Вечір символізують 12 знаків зодіака, що в свою чергу відображають 12 епох творення Всесвіту, а з погляду християнства - 12 апостолів, що супроводжували Ісуса Христа. Так само можна розглядати схід вечірньої зорі, обкурювання хати ладаном, страви на вечерю, колядки тощо. Той же Нечуй-Левицький вважав, що колядки та щедрівки дають найбагатший матеріал для дослідження української міфології, а після колядок та щедрівок найбільше міфологічного елементу містять самі обряди на Різдво, на св.Василія, на Водохрещя, весняні ігри тощо. На початку нашої ери всі ці вірування заборонялися і переслідувалися церквою, лише починаючи з 4-5 століття вони визнаються, але з іншою ентерпретацією. Проте не все, що було присутнє у святкуванні Різдва Всесвіту в дохристиянські часи, збереглося до наших днів: дещо відкинулось, дещо забулось.

Новий Рік, Василія і Щедрий Вечір святкується в один день. Культ небесного золотого плуга, приготування короваю, засівання символізують цей день. Цим традиціям поганського походження вдалося уникнути впливу християнства і залишитись у первинному вигляді.

Завершуються зимові свята Водохрещям. Це свято води, яка цього дня вважається святою, що підтверджується і народними віруваннями, і церквою. В українській міфології, як і в багатьох інших міфологіях світу, Вода стоїть при початку світотворення. Вона є пасивним началом, а активним виступає Вогонь. Символами переплетення Води і Вогню є два голуби, кольори нашого прапора, золотистий тризуб на голубому тлі, тощо. Традиційні народні свята завжди супроводжуються танцями, різними іграми та гуляннями. Це також йде ще з сивої давнини. Літописець так оповідає про давні народні забави: “Сходились на ігрища, на танки і на всякі бісовські пісні”. Проте незважаючи на негативне ставлення церкви до елементів давніх культів, деякі з них продовжують існувати в українському фольклорі й зараз. Ось наприклад така веснянка:

Не сам же я вийшов,
Дажбог мене вислав

Зправої ручейки
І ключики видав...

Література:

1. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. - К., 1983р.
2. Історія української культури/ За ред. І.Крип'якевича. - К., 1994р.
3. Воско Г. Українське язичництво. - К., 1994р.
4. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. - К., 1993р.
5. Теклюк А. Дохристиянські вірування слов'ян та православ'я// Релігія і церква в контексті історії і культури українського народу. - К., 1993р.
6. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія/ За ред. В.Ольжича. - К., 1991р.